МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет філології та журналістики
Кафедра української літератури, українознавства та методик їх навчання

МАСОВА ЛІТЕРАТУРА В УКРАЇНІ

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи

Укладач Валентина ГОНЧАРУК

Умань
Візаві
2024

УДК 82-91(477)(072)
М29

Рецензенти:

Йовенко Л. І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

Кириченко В. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

Санівський О. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Рекомендовано до друку вченою радою факультету філології та журналістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 5 від 27 листопада 2024 р.)

Масова література в Україні : метод. рек. до практ. занять та М29 самостійн. роботи / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т філології та журналістики, Каф. укр. літ., українознавства та методик їх навчання ; уклад. В. А. Гончарук. – Умань : Візаві, 2024. – 48 с.

Видання призначено для здобувачів ОС «Магістр». Воно охоплює ключові питання та завдання до практичних занять і самостійної роботи. У ньому представлено теми для індивідуальних дослідницьких проєктів, а також вимоги до їх виконання. До кожної теми практичного заняття додається перелік рекомендованих джерел. У додатках здобувачі знайдуть список художніх текстів для прочитання та глосарій, в якому розміщено основні терміни і поняття.

УДК 82-91(477)(072)

© Гончарук В. А., уклад., 2024

ЗМІСТ

ВСТУП. Мета й завдання навчальної дисципліни……...4

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ……6

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ……*9*

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ……...10

***Практичне заняття № 1. Тема.* Масова культура і кітч. Проблеми розмежування термінів ……..10**

***Практичне заняття № 2. Тема.* Питання оригінальності масової літератури 12**

***Практичне заняття № 3. Тема.* Сучасний стан дослідження масової літератури 13**

***Практичне заняття № 4. Тема.* Ретро-детектив 16**

***Практичне заняття № 5. Тема.* Жіночий детектив. Твори Є. Кононенко та І. Роздобудько 19**

***Практичне заняття № 6. Тема.* Містичний трилер 21**

***Практичне заняття № 7. Тема.* Українське фентезі та його різновиди.....23**

***Практичне заняття № 8. Тема.* Український любовний роман 24**

***Практичні заняття № 9-10. Тема.* Сучасні тенденції розвитку масової літератури 27**

***Практичне заняття № 11. Тема.* Буктрейлер як форма побутування масової літератури 29**

Самостійна робота (завдання) 31

Індивідуальні навчально-дослідні завдання..... 32

Питання для підсумкового контролю.....35

ДОДАТКИ……...42

Додаток А. Список художніх текстів для прочитання……42

Додаток Б. Глосарій…….…….....45

ВСТУП

Мета й завдання навчальної дисципліни

Мета: формувати професійні компетентності здобувачів вищої освіти на основі знань про загальні тенденції розвитку культури і мистецтва слова на сучасному етапі, зміст естетичних теорій, напрямів, стилів, жанрів, вплив їх на виховання цінностей; розвивати творчість і критичне мислення здобувачів, здатність використовувати різні методики аналізу художнього тексту; розширити їхній світогляд та удосконалити комунікативні можливості.

Завдання:

- формувати знання здобувачів про основні тенденції розвитку масової літератури;
- здійснювати монографічне вивчення окремих літературних персоналій, жанрів;
- розвивати здатність до аналізу епічних, ліричних, драматичних творів за високими естетичними критеріями, зіставляти різні погляди в процесі полеміки, виявляти здатність доводити власну думку про твір, створювати презентації навчального матеріалу та власних результатів досліджень;
- розвинути естетичні смаки здобувачів, їхніх патріотичні почуття, уміння поціновувати художній текст.

Компетентності та результати навчання

Компетентності:

Здатність до ефективного пошуку, структурування інформації, її адаптацію до особливостей педагогічного процесу і дидактичних вимог. Здатність до здійснення комунікаційної діяльності, розробки стратегії, тактики і техніки взаємодії з людьми, організації спільної діяльності для досягнення суспільно значимих цілей.

Здатність володіти комп'ютером на рівні користувача, виявляти навички медіаграмотності.

Здатність здійснювати соціокультурний аналіз художніх текстів, визначати вплив «масової» культури і літератури на людину.

Здатність розкривати специфіку «масової» літератури України, її найпопулярніших жанрів і зразків художніх текстів.

Здатність проводити логічні зв'язки між різнорідними явищами культури.

Здатність аналізувати роль автора (режисера, художника, сценариста та ін.) в інтерпретації зразків «масової» літератури в інших видах мистецтв.

Результати навчання:

Уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси; вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології; навички управління інформацією та роботи з комп'ютером.

Знання основних теоретико-літературних понять, що стосуються масової літератури, пов'язані з системою жанрів, поетикою творів, застосування їх під час аналізу художніх текстів.

Уявлення про «масову» літературу як феномен культури, її характерні риси.

Орієнтування в особливостях розвитку масової літератури України та ідейно-художніх інноваціях, викликаних зміною світоглядних орієнтирів.

Уміння вирізняти жанрові особливості художніх текстів; робити соціокультурний аналіз творів, заснований на провідних ідейно-художніх засадах літератури різних епох.

Розуміння національної специфіки масової літератури в Україні, вміння її розкривати на конкретних прикладах із художніх творів.

Бачення перспектив розвитку «масової» літератури.

Уміння визначати специфіку екранізації художніх зразків «масової» літератури, використання тем, сюжетів і образів у інших видах мистецтва.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Масова культура як феномен і явище культури

Тема 1. Масова література як феномен і явище культури. Феномен масової літератури в американському літературознавстві. Західноєвропейський підхід до осмислення сутності масового мистецтва слова. Українське літературознавство і критика про масову літературу.

Тема 2. Жанрова система масової літератури. Класифікації жанрів масової літератури. Рейтингування – спосіб визначення найпопулярніших жанрів масової літератури. Гібридізація жанрів як провідна однака сучасного мистецтва слова.

Тема 3. Основні жанри сучасної української масової літератури. Літературні жанрові конкурси і премії в Україні. Форуми та соцопитування, літературні групи в соцмережах як показник популярності жанру. Система жанрів масової літератури в Україні та їх найвідоміші представники.

Тема 4. Постмодернізм VS масова культура. Зв'язок постмодернізму і масової літератури. Взаємопроникнення високої і низької культур. Скандал як ознака популярного твору.

Тема 5. Питання оригінальності масової літератури. Питання авторства у сучасній популярній літературі. Бренд як спосіб популяризації твору. Масова література – паралітература? Серійність масового мистецтва і проблема оригінальності твору (серія, рімейк, фанфік, спін-офф тощо).

Тема 6. Бестселер та критерії вимірювання популярності літератури. Бестселер як форма функціонування масової літератури. Критерії визначення бестселера. Найвідоміші світові і вітчизняні рейтинги популярних книг. Секрети популярності бестселерів.

Тема 7. Жанр детективу та його різновиди. Жанрові ознаки детективу. Історія формування жанру. Класифікація детективів та характеристика основних жанрових різновидів. Національні особливості детективів європейських країн. Особливості розвитку сучасного українського детективу.

Тема 8. Ретро-детектив. Визначення ретро-детективу. Співвіднесення вимислу та історичної достовірності. Ретро-детективи Б. Акуніна: на межі елітарної і масової свідомості. Українська версія жанру. Творчість А. Кокотюхи та Б. Коломійчука.

Тема 9. Інтелектуальний детектив. Інтелектуальний детектив – класичний вид жанру. Інтелектуальний детектив А. Крісті. Феномен Д. Брауна: інтертекстуальний код як основа детективної інтриги. Українська версія інтелектуального детективу. Творчість В. Васильченка.

Тема 10. Масова культура і кітч. Проблеми розмежування термінів. Поняття «кітч». Дискусії щодо його виокремлення в системі масової культури. Літературний кітч. Український літературний кітч за версією Т. Гундорової.

Тема 11. Шпигунський роман. Жанрові характеристики шпигунського роману. Зародження і ґенеза жанру. Сучасний стан розвитку. Тематико-проблематичні вектори американського шпигунського роману. Цикл романів Я. Флемінга про Джеймса Бонда. Секрети успіху «бондіани». Проблема головного персонажа-шпигуна: національний герой чи звичайний злочинець на державній службі. Радянський шпигунський детектив. Українська версія шпигунського детективу.

Тема 12. Хоррор як жанр масової літератури. Творчість Г. Ф. Лавкрафта. Жанрові характеристики хоррору. Готичні традиції у літературі жахів. Г. Ф. Лавкрафт як зачинатель хоррору: особливості творчого методу. Стан розвитку жанру в українській літературі.

Тема 13. Трилер та його особливості. Жанрові особливості трилера. Історія розвитку жанру. Жанрові різновиди та їх представники у зарубіжній літературі. Розвиток жанру в Україні.

Тема 14. Містичний трилер. Жанрові характеристики містичного трилера. Поняття «гібридний» жанр. Історія формування і розвитку жанру. Західноєвропейські зразки. Український містичний трилер. Роман Дари Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими» як зразок «гібридного» жанру.

Тема 15. Література фентезі та її різновиди. Жанрові характеристики. Історія зародження й розвитку жанру. Жанрові різновиди та їх представники у світовій літературі. Причини популярності.

Тема 16. Українське фентезі та його різновиди. Історія зародження і розвитку фентезі в Україні. Різновиди вітчизняного фентезі. Творчість Сімони Вілар, В. Арєнєва та ін.

Тема 17. Міське фентезі. Творчість Дари Корній. Характеристика міського фентезі. Проза Дари Корній: жанрово-стильова специфіка. Художні особливості роману «Гонихмарник» та інших зразків прози мисткині.

Тема 18. Жіночий любовний роман. Розмаїття жіночої прози (любовний роман, мелодрама, психологічний роман, «чикліт» тощо). Визначення жанру жіночого любовного роману. Особливості його формування у світовій літературі. Часопросторові характеристики жанру. Тематичні різновиди жіночих любовних романів. Основні представники в західноєвропейській та американській літературах.

Тема 19. Український любовний роман. Жіночий любовний роман у сучасній українській літературі. Роль конкурсу «Коронація слова» у відборі художніх текстів. Серія книг жанру «Серія з дельфіном». Жіночий літературний клуб. Творчість Ніки Нікалео, Н. Гурницької, Г. Вдовиченко, О. Деркачової та ін.

Тема 20. Жіночий детектив. Твори Є. Кононенко та І. Роздобудько. Жіноча версія детективу: теоретичний аспект. Особливості творчої манери Є. Кононенко. Жанрова специфіка роману «Імітація». Детективна проза І. Роздобудько. Жіночий підхід до визначення мотивів злочину у романі «Ескорт у смерть» (або іншому творі на вибір).

Тема 21. Non-fiction у системі масової літератури. Поняття «non-fiction». Проникнення літератури «non-fiction» у масову культуру.

Змістовий модуль 2. Сучасні тенденції розвитку масової літератури

Тема 22. Інтермедіальні аспекти вивчення масової літератури. Актуальність інтертекстуального підходу до прочитання масової літератури. Особливості трансформації сюжетів і образів сучасної масової літератури у різних видах мистецтв. Серіали як спосіб популяризації художніх текстів.

Тема 23. Комікси як жанр і форма художнього тексту. Комікс як форма побутування масової літератури. Комікс як самостійний жанр. Художні особливості коміксів. Перехід

художнього твору в комікс. Екранізації коміксів.

Тема 24. Сучасні тенденції розвитку масової літератури. Зростання популярності масової літератури на книжковому ринку (форуми видавців, зустрічі з читачами, арт-проекти). Facebook-література: мистецьке освоєння віртуального простору. Синтез літератури та інших сфер масової культури (роман-шоу, реаліті-роман, кулінарні книги, електронна книга тощо). Збірки й антології як засіб оновлення й популяризації сучасного мистецтва слова (збірки «Львів. Кава. Любов», «Львів. Смаколики. Різдво», «Ода до радості», «100 тисяч слів про любов, включаючи вигуки», «Позапростір», серії «Дорожні історії», «Теплі історії», «Це ж елементарно, сер!» та ін.)

Тема 25. Буктрейлер як форма побутування масової літератури. Поняття «буктрейлер». Правила його створення. Класифікація буктрейлерів. Роль буктрейлерів у популяризації масової літератури.

Тема 26. Екранізації художніх творів. Причини популярності екранізацій художніх творів. Способи візуалізації художнього матеріалу. Найвідоміші екранізації зразків масової літератури: їх переваги й недоліки.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Тема лекцій 1–2. Масова література як художній феномен і явище культури.

Тема лекцій 3–4. Особливості масової літератури та наукові підходи до її вивчення.

Тема лекцій 5–6. Формування масової літератури в сучасній Україні.

Тема лекцій 7–8. Жанрова система масової літератури.

Тема лекцій 9–10. Ґендерно-жанрові моделі популярної белетристики.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 1
Тема. МАСОВА КУЛЬТУРА І КІТЧ. ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ТЕРМІНІВ.

Мета: поглибити знання здобувачів про масову культуру, розкрити нюанси жанрово-стильового визначення художніх текстів, ознайомити із поняттям «кітч» та критеріями його виокремлення; розвивати компетентність розрізнення елітарного і масового мистецтва, вміння оцінити оригінальність художнього тексту та його типовість у межах жанру чи жанрового різновиду, теми, проблеми тощо; виховувати високі естетичні смаки, формувати загальнолюдські цінності.

План

1. Поняття «кітч». Дискусії щодо його виокремлення в системі масової культури.
2. Літературний кітч.
3. Український літературний кітч за версією Т. Гундорової.

Завдання для самостійної роботи

1. Пошукайте результати обговорення проблеми кітчу в іноземних джерелах. Поміркуйте, чи актуальна ця проблема для літератури Західної Європи та США. Чому?
2. Наведіть приклади кітчу в різних видах мистецтва.

Література

1. Бондар-Терещенко І. Спіч про кітч. URL : http://sumno.com/literature-review/spich-pro-kitch/.
2. Бондар-Терещенко І. Український симулякр (Про дві парадигми сучасної української літератури). *Кур'єр Кривбасу*. 1997. №77–78. С. 159–166.
3. Голобородько Я. Ретрансляція кітчу («Елементал» Василя Шкляра). *Слово і Час*. 2003. № 2. С. 45–47.
4. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. Київ : Факт, 2008. 284 с.
5. Гундорова Т. Перекодування: новий український кіч. URL : http://uamoderna.com/md/201-201.
6. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми. Київ : Грані-Т, 2013. 548 с.

7. Дворецька Є. Конан у жупані. Трохи про долю слов'янської фентезі. *Книжковий огляд*. 2004. № 4. С. 62–66.

8. Літературознавство й кітч [З приводу книги Тамари Гундорової «Кітч і література» (Київ: Факт, 2008)]. URL : http://vgolos.com.ua/articles/literaturoznavstvoykitch107450.html.

9. Матусяк А. Усі ми – кічмени [Рец. на: Гундорова Т. Кітч і література. Травестії]. URL : http://litakcent.com/2008/11/10/ro-knyzhku-tamary-hundorovoji-kitch-i-literatura/

10. Підлісний М. М. Феномен масової культури. URL : www.info-library.com.ua/books-text-11968.html.

11. Родик К. Марія Матіос: полювання за Часом. Кітч-теорія народжує кітч-критику. *Україна молода*. 2009. № 28. 14.02. URL : http://www.umoloda.kiev.ua/number/1349/164/47559.

12. Свербілова Т. Іван Микитенко (1887–1937) як дзеркало українського кітчу. *Слово і Час*. 2007. № 9. С. 35–47.

13. Трофименко Т. 2008-й у обіймах кітчу. *Буквоїд*. URL : http://www.bukvoid.com.ua/reviews/books/2009/01/22/71731.html.

14. Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2011. 430 с.

15. Філоненко С. Не творчість, а індустрія. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2010. № 1. С. 11–15.

16. Харчук Р. Чи визволяє масова культура? [Рец. на: Гундорова Т. Кітч і література. Травестії]. URL : http://litakcent.com/2008/11/10/ro-knyzhku-tamary-hundorovoji-kitch-i-literatura/

17. Чотири монологи про книжку Тамари Гундорової «Кітч і література»: О. Пронкевич, Р. Харчук, А. Матусяк, В. Неборак. *Альманах «ЛітАкцент»*. Вип. 2 / за ред. В. Панченка. Київ : Темпора, 2009. С. 44–57.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Що означає поняття «кітч»? Які були передумови його виникнення?
2. Які існують версії розуміння кітчу?
3. Який підхід до проблеми вирізнення кітчу у різних видах мистецтв пропонує Т. Гундорова? Схарактеризуйте основні тези її праці «Кітч і література».
4. Подумайте, чи проблема виникнення і функціонування кітчу визначає характери лише для пострадянських країн.

Практичне заняття 2
Тема. ПИТАННЯ ОРИГІНАЛЬНОСТІ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Мета: розкрити поняття авторського стилю, оригінальності в межах шаблону жанрів масової літератури і літературних кліше; розивати вміння й навички жанрово-стилістичного аналізу творів; виховувати високі естетичні смаки.

План

1. Питання авторства у сучасній популярній літературі. Бренд як спосіб популяризації твору.
2. Масова література – паралітература?
3. Серійність масового мистецтва і проблема оригінальності твору (серія, рімейк, фанфік, спін-офф тощо).

Завдання для самостійної роботи

1. Навести приклади серії книг одного із жанрів масової літератури, рімейка, фанфіка, зразок спін-офф та ін.
2. Знайдіть результати обговорення означеної в темі практичного заняття проблеми в літературознавстві та критиці. Чи зійшлися науковці і критики у цьому питанні?

Література

1. Dovbush O. The Ideology of Mass Literature: American Model vs Soviet. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowsiego*. Seria Filologiczna. 2009. № 60. P. 141–150. URL : https://www.ur.edu.pl/file/1343/sarv614.pdf.
2. Munch-Petersen E. Trivial Literature and Mass Reading. URL : https://tidsskrift.dk/index.php/Orbis_Litterarum/article/viewFile/51476/95045.
3. Гончар А. В. Фанфік як жанр масової літератури. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матер. всеук. наук.-теорет. конф. (21–22 квітня 2016) / під ред. проф. В. М. Шейка та ін. Х. : ХДАК, 2016. С. 81–82.
4. Кривопишина А. Масова та елітарна літератури : критерії розмежування і проблема смаку. *Вісник Черкаського університету*. 2013. № 5. С. 7.
5. Ніколенко О., Таранік-Ткачук К. Fanfiction як явище літератури, культури і сучасної методики. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 16–22.
6. Рихло П. Масова література (тривіальна література). *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*.

Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 315–317.

7. Стусенко О. Паралітература: пара- чи література? *Літературна Україна*. 2007. № 50 (27 грудня). С. 1, 3.

8. Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2011. 430 с.

9. Філоненко С. Не творчість, а індустрія. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2010. № 1. С. 11–15.

10. Холодняк Н. Фанфік: вимога сьогодення чи данина інтернет-моді? *Всесвітня література в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 26–28.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Подумайте, що дозволяє авторам масової літератури вирізнятись із-поміж інших представників жанру.
2. Чому масову літературу дослідники часто називають «паралітературою»?
3. Як серійність творів підтверджує їх популярність? Схарактеризуйте форми серійного продовження художнього тексту.

Практичне заняття 3
Тема. СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Мета: ознайомити з теоретичними та літературно-критичними працями, присвяченими феномену «масової літератури», порівняти розуміння її естетичної вартості та функціонального призначення представниками різних країн; розвивати вміння й навички критичного аналізу джерел, компаративного підходу до вивчення явищ літератури; формувати високі естетичні смаки.

План

1. Феномен масової літератури в американському літературознавстві.
2. Західноєвропейський підхід до осмислення сутності масового мистецтва слова.
3. Українське літературознавство і критика про масову літературу.
4. Наукові пошуки С. Філоненко.

Завдання для самостійної роботи

1. Зробити таблицю (схему): «Відмінне / спільне у підході до осмислення феномена масової літератури в науці та літературній критиці США, Західної і Східної Європи».

Література

1. Демська-Бузуляк Л. Українська масова література: погляд ізсередини [Рец. на: Софія Філоненко. Масова література в Україні: дискурс / ґендер / жанр. Донецьк: Ландон – XXI, 2011. 430 с.]. URL : http://litakcent.com/2012/01/27/ukrajinska- masova-literatura-pohljad-izseredyny/.

2. Єгорова Ю. М. Феномен масової літератури: історія становлення та розвитку. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. Серія : Літературознавство. 2011. Вип. 1(3). С. 163–169.

3. Забужко О. Полеміка української масової літератури. Київ : Освіта, 2000. 192 с.

4. Забужко О. Феномен «масової» літератури в контексті розвитку українського літературознавства. Київ : Освіта, 2005. 198 с.

5. Зборовська Н. Сучасна «масова» література в Україні як загальнокультурна проблема. *Слово і час*. 2008. № 11. С. 50–56.

6. Зборовська Н. Українська література в умовах масової культури. *Дивослово*. 2008. № 4. С. 47–50.

7. Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа : [зб. наук. матеріалів конф. (Бердянськ, 22–23 вересня 2016 р.)] / [гол. ред. О. П. Новик]. Бердянськ : БДПУ, 2016.

8. Поліненко В. Блиск і вбогість масукрліту. *Український тиждень*. 2008. № 27 (36). 4–10 липня. С. 70–72.

9. Таран Л. «Масова література – це резервуар тем, сюжетів, героїв для літератури «елітарної» [Інтерв'ю з С. Філоненко]. URL : http://litcentr.in.ua/news/2012-06-28-2147.

10. Таранова А. «Велике нечитоме» і академічний канон: проникнення «масової» літератури до парадигм літературознавства. *Слово і час*. 2008. № 11. С. 49–56.

11. Таранова А. Стратегії сприйняття масової літератури в сучасному літературознавстві. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2008. Вип. 44. Ч. 2. С. 47–55.

12. Ткачук М., Ткачук В. Концептуальний погляд на українську масову літературу (Рец. на кн.: Філоненко С.О. Масова література а Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / С. О. Філоненко. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 432 с.). *Наукові*

записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка.Сер. Літературознавство : присвяч. 80-річчю з дня народж. письменника Бориса Харчука / редкол.: М. Ткачук, Р. Гром'як, О. Куца [та ін.]. Тернопіль : ТНПУ, 2011. Вип. 33. С. 432–436.

13. Топуз А. Наукова конференція «Масова література: від давнини до сучасності». *Слово і час*. 2008. № 2. С. 107.

14. Філоненко С. О. Масова література : теоретичний підхід Кена Гелдера. *Актуальні проблеми філології : мовознавство, літературознавство, методика викладання філологічних дисциплін* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 травня 2009 року / заг. ред. І. Соколової. Маріуполь : Маріупольський державний гуманітарнийуніверситет, 2009. С. 306–311.

15. Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН –ХХІ, 2011. 430 с.

16. Філоненко С. О. «Може зведемо всю біологію до метеликів?» Легітимізація масової літератури як об'єкта наукових студій. *Актуальні проблеми іноземної філології*: Лінгвістика та літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст. / відп. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2010. Вип. V. Ч. 1. С. 226.

17. Філоненко С. «Нам треба» не «голосу Тараса», а українського Стівена Кінга…»: дискусії про масову літературу в сучасній критиці. *Філологічні семінари. Літературна критика і критерії художності*. Київ, 2009. Вип. 12. С. 72–80.

18. Adams R. American Literature in the Age of Mass Culture. *Bentley N. Frantic Panoramas: American Literature and Mass Culture, 1870–1920*. Philadelphia : U of Pennsylvania P, 2009. URL : http://racheladams.net/reviews/Bentley.pdf.

19. Dovbush O. The Ideology of Mass Literature: American Model vs Soviet. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowsiego*. Seria Filologiczna. 2009. № 60. P. 141–150. URL : https://www. ur.edu.pl/file/1343/sarv614.pdf.

20. Wilson S. L. Mass Literacy and the Revolution of Literature. URL : http://www.pajiba.com/think_pieces/mass-literacy-and-the- revolution-of-literature. php.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Як розуміють поняття «масова література» в США, Західній Європі та Україні? Які критерії використовуються для його визначення?

2. Що, на думку літературознавців, дає на сьогодні підґрунтя

для розвитку і популяризації масової літератури?

3. Які аспекти феномена масової літератури досліджує С. Філоненко у своїй монографії «Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр»? Наскільки це співвідноситься із колом зацікавлень зарубіжних дослідників?

4. Які проблеми масової літератури розглядаються на наукових конференціях останнім часом? На що орієнтуються дослідники: на сучасні бестселери чи твори, що вже стали класикою певного жанру, теми, сюжетної формули?

Практичне заняття 4
Тема. РЕТРО-ДЕТЕКТИВ.

Мета: ознайомити здобувачів із жанровим різновидом ретро-детективу, розглянути особливості творчого методу Б. Акуніна, визначити специфіку українського ретро-детективу; розвивати вміння й навички жанрово-стилістичного аналізу художніх текстів; виховувати високі естетичні смаки, громадянську культуру.

План

1. Визначення ретро-детективу.
2. Співвіднесення вимислу та історичної достовірності.
3. Ретро-детективи Б. Акуніна: на межі елітарної і масової свідомості.
4. Українська версія жанру. Творчість А. Кокотюхи та Б. Коломійчука.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть, чому Львів найчастіше стає місцем дії у вітчизняних ретро-детективах.

Література

1. Валуєва Н. М. Ретро-детектив як внутрішньожанровий різновид детективу. URL : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis64.exe?...
2. Валуєва Н. М. Рецепція англійської класичної літератури і масової літератури в детективному циклі Б. Акуніна «Пригоди Ераста Фандоріна» : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05. Дніпропетровськ, 2008. 20 с.
3. Гузь О. Літературний детектив : [розр. уроків по творчості Едгара По]. *Всесвітня література та культура в навчальних*

закладах України. 2016. № 12. С. 34–41.
4. Дудар О. Жанрова семантика романів «Сестри Річинські» Ірини Вільде та «Оплот» Теодора Драйзера. *Мандрівець.* 2014. № 6. С. 62–65.
5. Землянська А. В., Землянський А. М. Жанрова еклектика ретро-детективів Богдана Коломійчука. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово.* Івано-Франківськ, 2018. № 4(40) – 2017, 3(47) – 2018. С. 275–286.
6. Кицак Л. Детективний жанр в літературі ХХ ст. *Українська мова і література в школі.* 2009. № 8. С. 51–53.
7. Кокотюха А. Автомобіль із Пекарської. Харків : Фоліо, 2015. 288 с. : іл.
8. Кокотюха А. Адвокат із Личаківської : роман. Харків : Фоліо, 2015. 283 с.
9. Кокотюха А. Таємне джерело : роман. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. 288 с.
10. Коломійчук Б. Візит доктора Фройда. Харків: Фоліо, 2016. 187 с.
11. Коломійчук Б. В'язниця душ: три справи комісара Вістовича, Львів, 1902–1903 рр. : повісті. Харків : Фоліо, 2015. 218, [2] с.
12. Коломійчук Б. Небо над Віднем: дві справи комісара Вістовича, Львів, 1914–1919 рр. : роман і повість. Харків : Фоліо, 2015. 201, [2] с.
13. Коскін В. Андрій Кокотюха: «Читач та його потреби – понад усе». *Українська літературна газета.* 2010. № 10 (16). С. 8–9.
14. Кухарук Р. Два обличчя українського детективу. Київ. 1998. № 3–4. С. 137.
15. Лозовер Е., Вайман Д. Детектив як жанр літератури. Артур Конан Дойл та його славетний нишпорка Шерлок Холмс : урок зарубіжної літератури, 7 клас. *Всесвітня література в сучасній школі.* 2019. № 3. С. 34–38.
16. Тіхомірова О. Матеріал до підсумкових уроків по темі «Детектив» з використанням цитат Агати Крісті : 7 клас. *Зарубіжна література в школах України.* 2021. № 5. С. 48–49.
17. Філоненко С. Cherchez la Femme : поєдинок слідчого й жінки-вбивці в ретро-детективах Валерія і Наталі Лапікур. *Слово і Час.* 2011. № 9. С. 91–100.
18. Філоненко С. Австрійські скелети у львівських шафах [рецензія на твори Богдана Коломійчука «В'язниця душ», «Небо над Віднем»]. URL :

http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2016/07/13/073702. html.
19. Філоненко С. Ласкаво просимо до Львова! Детективні маршрути старовинного міста [рецензія на «львівський» цикл ретродетективів Андрія Кокотюхи]. URL : http://bukvoid.com.ua/ reviews/books/ 2016/12/31/124348.html.
20. Філоненко С. Львів. Кава. Кров. Польові дослідження з галицького психоаналізу [рецензія на роман Богдана Коломійчука «Візит доктора Фройда»]. URL : http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2016/10/16/193253.html.
21. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2011. 430 с.
22. Філоненко С. Цілюще джерело правди, або Містичні обставини політичної справи [рецензія на роман Андрія Кокотюхи «Таємне джерело»]. URL : http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2013/08/ 24/095605.html.
23. Філоненко С. О. «Київський» ретро-детектив: репрезентація радянського минулого. *Наукові праці: наук.-метод. журнал.* Т. 141. Вип. 128. Філологія. Літературознавство. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. С. 106–112.
24. Філоненко С. О. «Львівський» цикл ретродетективів Андрія Кокотюхи як авторський проект. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : філологія :* зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2015. Вип. 7. С. 180–186.
25. Харлан О. Д. Розвиток жанру ретродетективу в сучасній європейській літературі. *Актуальні проблеми іноземної філології :* міжвуз. зб. наук. статей / відп. ред. В. А. Зарва. Донецьк : Юго-Восток, 2009. Вип. 4 : Лінгвістика та літературознавство. С. 79–87.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які версії визначення ретро-детективу Ви знаєте? Що дозволяє називати цей жанровий різновид «історичним детективом»?
2. У чому полягає новаторство Б. Акуніна як визнаного майстра ретро-детективу? Яка епоха привертає увагу автора в циклі про Ераста Фандоріна і чому?
3. Який хронотоп є типовим для української версії жанру? Чому?
4. Як розширюються жанрові характеристики межі ретро-детективу у творах Б. Коломійчука?

Практичне заняття 5
Тема. ЖІНОЧИЙ ДЕТЕКТИВ. ТВОРИ Є. КОНОНЕНКО ТА І. РОЗДОБУДЬКО.

Мета: ознайомити здобувачів із жіночою версією детективного жанру, визначити ступінь відображення реальної дійсності у рамках наперед визначеної сюжетної схеми; розвивати вміння й навички жанрово-стилістичного та проблемно-тематичного аналізу художнього тексту; виховувати високі естетичні смаки, загальнолюдські цінності.

План

1. Жіноча версія детективу: теоретичний аспект.
2. Особливості творчої манери Є. Кононенко. Жанрова специфіка роману «Імітація».
3. Детективна проза І. Роздобудько. Жіночий підхід до визначення мотивів злочину у романі «Ескорт у смерть» (або іншому творі, на вибір).

Завдання для самостійної роботи

1. Зробити схеми «Детектив: чоловіча та жіноча версії», «Особливості детективної прози Є. Кононенко», «Особливості детективної прози І. Роздобудько».

Література

1. Брайко О. Екзистенціальні проблеми крізь призму детективного жанру (Романи Є. Кононенко). *Слово і час*. 2008. № 2. С. 48–58.
2. Волосевич І. Інтелектуальний детектив епохи постмодерну. *Книжковий огляд*. 2002. № 4. URL : http://www.web-standart.net/magaz.php?aid=3583
3. Дубинянська Я. Євгенія Кононенко. Імітація чи метафора? URL:http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/evgeniya_kononenko_imitatsiya achimetafora.html.
4. Зборовська Н. Сакральне жертвопринесення чи профанне вбивство: з приводу роману Є. Кононенко «Жертва забутого майстра». *Кур'єр Кривбасу*. 2007. № 214–215. С. 369–373.
5. Зборовська Н. Феміністичний триптих Євгенії Кононенко в контексті загальноукраїнської проблематики. *Слово і час.* 2005. № 6. С. 57–68.
6. Землянський А. М. Жіноча версія детективу в романі

Є. Кононенко «Зрада». *Мова. Свідомість. Концепт* : зб. наук. праць / відп. ред. О. Г. Хомчак. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. Вип. 10. С. 102–105.
7. Ірванець О. Євгенія Кононенко – міс Марпл української літератури. *Україна.* 2007. № 10. С. 65.
8. Карабльова О. В. Персонажі крізь соціально-культурну призму в інтелектуальному детективі Є. Кононенко «Імітація». *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа* : [зб. наук. матеріалів конф. (Бердянськ, 22–23 вересня 2016 р.)] / гол. ред. О. П. Новик. Бердянськ : БДПУ, 2016. С. 59–61.
9. Кононенко Є. Імітація. Львів : Кальварія, 2001. 186 с.
10. Логвиненко Б. «Імітація» Євгенії Кононенко. URL : http://sumno.com/article/imitatsiya-jevgeniji-kononenko/.
11. Ніколаєнко В. М. Роман «Імітація» Є. Кононенко як зразок детективного жанру. *Вісник Запорізького національного університету*. *Філологічні науки*. 2013. № 2. С. 83–89.
12. Роздобудько І. Ескорт у смерть : роман. Львів : Кальварія, 2002. 143 с. : іл.
13. Руда П. Сучасний детектив : пострадянський варіант. URL : http//:lit–jarmarok.in.ua/index.php/.
14. Смирнова Н. Жіночий детектив. *Слово і час*. 2005. № 5. С. 15–21.
15. Соколовська Ю. С. Особливості гостросюжетної прози Ірен Роздобудько. URL : bdpu.org/sites/bdpu.org/files/ifsk/...2013/ sokolovska.doc.
16. Соловей О. Романи Є. Кононенко: бестселери для «елітаріїв». *Слово і час*. 2003. № 2. С. 58–63.
17. Старовойт Л. В. Жанрові модифікації детективу у творчості Ірен Роздобудько. URL : http://litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2013/11/23.4.7.pdf
18. Стріха М. «Імітація» Євгенії Кононенко як дзеркало доби імітацій. URL : http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/192...
19. Таранова А. О. Детектив очима жінки. *Актуальні проблеми слов'янської філології* : міжвуз. зб. наук, статей. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. Вип. XIV : Лінгвістика і літературознавство. С. 231–239.
20. Тебешевська-Качак Т. Пошуки істини як викриття імітацій. *Українська мова та література*. 2002. № 5. С. 8.
21. Титюк А. К. Жанр «жіночий детектив» в оцінках

літературної критики. URL : journals.hnpu.edu.ua/ojs/liter/article/view/1086/1092
22. Філоненко С. Детектив зі смаком лимонаду [рецензія на роман Ірен Роздобудько «Подвійна гра в чотири руки»]. URL: http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2015/07/10/072939.html.
23. Філоненко С. Кривавий водевіль на палубі: формула історичного детективу в романі Ірен Роздобудько «Подвійна гра в чотири руки». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : філологія : зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2014. Вип. 6. С. 230–235.
24. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр: монографія. Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ, 2011. 432 с.
25. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза. Постмодерний період. Київ, 2008.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які специфічні риси жіночої прози виділяють літературознавці?
2. Як вони впливають на трансформацію детективного жанру?
3. Що спричинило неоднозначність визначення жанру роману Є. Кононенко «Імітація»? Чи відчутний у творі чисто жіночий підхід до розв’язання загадки?
4. Визначте особливості детективної прози І. Роздобудько. Що лежить в основі детективної інтриги письменниці?

Практичне заняття 6
Тема. МІСТИЧНИЙ ТРИЛЕР.

Мета: поглибити знання здобувачів про жанр трилеру та його різновиди, довести «гібридний» характер містичного трилеру, особливості його розвитку в Україні; розвивати вміння й навички жанрово-стилістичного аналізу художнього тексту; формувати високі естетичні смаки, загальнолюдські цінності.

План

1. Жанрові характеристики містичного трилера. Поняття «гібридний» жанр.
2. Історія формування і розвитку жанру. Західноєвропейські зразки.

3. Український містичний трилер.
4. Роман Дари Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими» як зразок «гібридного» жанру.

Завдання для самостійної роботи

1. Зробити схему «Жанрова специфіка роману «Зозулята зими».

Література

1. Вещикова О. Категорія містичного: науковий дискурс і репрезентація в сучасній прозі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія».* Вип. 76. С. 129–133.
2. Землянська А. В. Особливості часопростору містичного роману Дари Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими». *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа* : [зб. наук. матеріалів конф. (Бердянськ, 22–23 вересня 2016 р.)] / гол. ред. О. П. Новик. Бердянськ : БДПУ, 2016. С. 55–57.
3. Кицак Л. В. Український фольклор у романах Дари Корній. *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа* : [зб. наук. матеріалів конф. (Бердянськ, 22–23 вересня 2016 р.)] / гол. ред. О. П. Новик. Бердянськ : БДПУ, 2016. С. 67–69.
4. Корній Дара, Владмирова Тала. Зозулята зими : роман / передм. Г. Пагутяк. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 368 с.
5. Пагутяк Г. Діти на снігу. *Корній Дара, Владмирова Тала. Зозулята зими*. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. С. 5– 6.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Що таке «гібридний» жанр? Що свідчить про еклектичний характер містичного трилера як жанрового різновиду?
2. Як народна містика використовується в українському містичному трилері? Наведіть приклади з твору Дари Корній і Тали Владмирової.
3. Чи можна віднести твір «Зозулята зими» до «гібридних жанрів»? Обгрунтуйте свою думку.
4. Які риси містичного трилера наявні у творі?

Практичне заняття 7
Тема. УКРАЇНСЬКЕ ФЕНТЕЗІ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ.

Мета: поглибити уявлення здобувачів про слов'янське фентезі та його різновиди, розкрити умови формування й розвитку жанру в Україні; розвивати вміння й навички жанрово-стилістичного та пообразного аналізу художнього тексту; формувати високі естетичні смаки, загальнолюдській та культурні цінності.

План

1. Історія зародження і розвитку фентезі в Україні.
2. Різновиди вітчизняного фентезі.
3. Творчість Сімони Вілар, В. Арєнєва та ін.

Завдання для самостійної роботи

1. Зробіть інфографіку «Жанрове розмаїття українського фентезі».

Література

1. Вилар Сімона. Відьма. Харків : Книжный Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2006. 320 с.
2. Дворецька Є. Конан у жупані. Трохи про долю слов'янської фентезі. *Книжковий огляд*. 2004. № 4. С. 62–66.
3. Дубинянська Я. Під ворожим прапором фентезі. URL : http://litakcent.com/2011/04/13/pid-vorozhym-praporom-fentezi.
4. Кицак Л. В. Український фольклор у романах Дари Корній. *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа* : [зб. наук. матеріалів конф. (Бердянськ, 22–23 вересня 2016 р.)] / гол. ред. О. П. Новик. Бердянськ : БДПУ, 2016. С. 67–69.
5. Леоненко О. С. Жанр фентезі в українській прозі кінця XX – початку XXI століття : автореф. дис канд. філол. наук : 10.01.01. Черкаси, 2010. 22 с.
6. Логвіненко Н. Сучасне українське фентезі: формування змісту поглибленого вивчення національної літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 6. С. 36.
7. Логвіненко Н. Фентезі як вид фантастичної прози. *Українська література в загальноосвітній школі.* 2014. № 5. С. 38–40.
8. Тарнавська Л. Фантастичне припущення як формотворча складова фантастичної літератури : нотатки щодо вивчення теми

«Образ майбутнього в літературі» у 6 класі. *Всесвітня література в школах України.* 2015. № 4. С. 22–24.

9. Трокай А. Фантастика і фентезі в сучасній українській літературі. *Бібліотечна планета*. 2010. № 2. URL : http://avtura.com.ua/review/767/.

10. Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2011. 430 с.

11. Філоненко С. Меч, кинджал, корона і серце: романтична версія Третього хрестового походу [рец. на роман Симони Вілар «Лазарит»]. URL : http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2013/12/17/072719.html. – Буквоїд.

12. Цитріна З. Жанр фентезі у сучасній літературі : дискусійне есе. *Всесвітня література в школах України.* 2013. № 1. С. 58–63.

13. Філоненко С. О. Леді, королі і хрестоносці: формула «середньовічного романсу» у творах Сімони Вілар. *Актуальні проблеми іноземної філології : лінгвістика та літературознавство* : міжвуз. зб. наук. ст. ; гол. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2012. Вип. VII. Ч. 1. С. 205–215.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які передумови формування й розвитку фентезі в Україні?
2. Чи можна говорити про його успіх у вітчизняного читача? А зарубіжного? Доведіть конкретними фактами.
3. Схарактеризуйте творчий метод Сімони Вілар. Чи можна її назвати українською М. Семеновою? Чому?
4. Визначте тематико-проблематичні обрії прози В. Арєнєва. Як його художній хронотоп пов’язаний з уявленнями давніх словян про світ?

Практичне заняття 8
Тема. УКРАЇНСЬКИЙ ЛЮБОВНИЙ РОМАН.

Мета: поглибити уявлення про жіночий любовний роман як жанр масової літератури, розглянути особливості його розвитку в Україні; розвивати вміння й навички роботи з критичними джерелами, аналізу й синтезу; формувати високі естетичні смаки, виховувати повагу до національної культурної спадщини.

План

1. Жіночий любовний роман у сучасній українській літературі.
2. Роль конкурсу «Коронація слова» у відборі художніх текстів.
3. Серія книг жанру «Серія з дельфіном».
4. Жіночий літературний клуб. Творчість Ніки Нікалео, Н. Гурницької, Г. Вдовиченко, О. Деркачової та ін.

Завдання для самостійної роботи

1. Зробити інфографіку «Львівський жіночий літературний клуб».

Література

1. Бородіца С. Романи Галини Вдовиченко в сучасному літературному дискурсі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство* / за ред. Ткачука М. П. Тернопіль : ТНПУ, 2014. Вип. 41. С. 3–10.
2. Бочарова О. Вітчизняний жіночий любовний роман. Київ : Український письменник, 2005. 115 с.
3. Вдовиченко Г. Купальниця : роман / передм. Г. Гудзьо ; відп. за вип. Н. М. Сологуб. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. 237, [1] с.
4. Гранецька В. ТОП-5 моїх найяскравіших книжкових відкриттів 2013 року. URL : http://granetska.net.ua/vitilnya/novini/top-5-moix-najyaskravishix-knizhkovix-vidkrittiv-2013roku.html.
5. Гурницька Н. Мелодія кави у тональності кардамону: роман / передм. О. Печорної. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 400 с. : іл.
6. Деркачова О. Коли прокинешся. Брустурів : Дискурсус, 2015.
7. Деркачова О. Крамниця щастя. Брустурів : Дискурсус, 2013. 172 с.
8. Завідняк Б. Про роман Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону». URL : http://zolotapektoral.te.ua/ bohdan-zavidnyak-pro-roman-nataliji-hurnytskoji-melodiya-kavy-u- tonalnosti-karmadonu.html.
9. Землянська А., Лагода А. Психологічний хронотоп у жанровій структурі роману «Мелодія кави у тональності

кардамону» Н. Гурницької. *Українська література від давнини до сучасності: парадигми, напрямки, проблеми* (до 105-річчя від дня народження М. Д. Бернштейна: матер. міжвиш. наук. читань. Запоріжжя, ЗНУ, 2016. С. 43–45.

10. Землянська А. В. Трансформація жанрової моделі любовного роману у творі О. Деркачової «Крамниця щастя». *Українські студії в європейському контексті. Випуск 1:* зб. наук. пр. / за ред. Т. М. Шарової. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В. 2020. С. 65–69.

11. «Книжкова поличка» письменниці Олени Печорної. URL : http://crb.edukit.cn.ua/downloadcenter/literaturna_chernigivschina/olena_pechorna/knizhkova_policya_olena_pechorna_rekomenduye/.

12. Лагода А., Яриш Ю., Бебешко Л. Топос Львова у романі Н. Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону». *Художні модуси хронотопу в культурно-мистецькому дискурсі*: зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. (26–27 травня 2016 р.) / ред.-упоряд. Н. Ю. Акулова. Мелітополь, 2016. С. 130–132.

13. Мельник Т. Галина Вдовиченко: «Я категорично проти війни статей». URL : http://litakcent.com/2013/03/25/halyna-vdovychenko-ja-katehorychno-proty-vijny-statej/.

14. Печорна О. Передмова. *Гурницька Н. Мелодія кави у тональності кардамону*: роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. С. 3–4.

15. Раскіна О., Мартинова О. Жіночі романи URL : http://megasite.in.ua/125384-zhinochi-romani.html

16. Рецензії на роман «Мелодія кави у тональності кардамону». URL : https://www.liveli b.ru/book/1000759479/reviews.

17. Самохіна С. Наталія Гурницька. Мелодія кави у тональності кардамону. URL : http://svit-bibliophil.blogspot.com/2014/05/blog- post_12.html.

18. Сестри Демські. «Жіночий любовний роман». Серія з Дельфіном / Сестри Демські. URL: http://knyhobachennia.com/?category=1&article=81.

19. Сінченко О. Життя із присмаком кави. URL : http://direct.gre4ka.info/blog/entry/zhyttia-iz-prysmakom-kavy.

20. Сокова Є. Міська купальниця [Рец. на: Галина Вдовиченко. Купальниця. – КСД, Харків, 2012]. URL : http://litakcent.com/2013/03/25/miska-kupalnycja/.

21. Сулима Д. О. Деркачова і любовний роман. URL : http://eressea.ru/roman/derkachova.

22. Федоляк І. Ольга Деркачова: В житті варто цінувати

деталі та миті... URL : http://zbruc.eu/node/24260.

23. Філоненко С. О. «Happily ever after» : містичні таємниці українського любовного роману. *Актуальні проблеми іноземної філології*: *лінгвістика та літературознавство:* міжвуз. зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2011. Вип. VI. Ч. 1. С. 54–65.

24. Філоненко С. О. «Серія з дельфіном»: український любовний роман як колективна жіноча фантазія. *Studia methodologica : Філологія. Філософія* / гол. ред. проф. Р. Т. Гром'як. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. Вип. 30. С. 160–168.

25. Холод К. Сага про львівське кохання [Рец. на: Наталія Гурницька. Мелодія кави у тональності кардамону. Історія забороненого кохання. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. 400 с.]. URL : http://vsiknygy.Net.ua/shcho_pochytaty/34897/.

26. Шевченко Н. Мелодія кави у тональності кардамону – чиста насолода для душі. URL :http://knugoman.org.ua/reviews/melodiyakaviutonalnostikardamonuchistanasolodadlyadushi.

27. Шокало М. Спляча Красуня та кіт-філософ [рец. на: Ольга Деркачова. Коли прокинешся. Брустурів: Дискурсус, 2015]. URL:http://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/11/151119_book2015_revewshokaloderkachovamsnotready.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Чим характеризується жанр жіночого любовного роману? Як він вирізняється в контексті жіночої прози?
2. Які шляхи розвитку любовного роману в Україні? Чи можна говорити про певну літературну школу жанру?
3. Чи можна говорити, що зразки жанру в Україні відступають від його художніх канонів? Чому? Обґрунтуйте свою думку на конкретних прикладах.

Практичні заняття 9–10
Тема. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Мета: визначити основні напрямки розвитку і форми побутування масової літератури на сучасному етапі, простежити трансформацію масової літератури під впливом інформаційно-комунікаційних технологій; розширювати світогляд, розвивати навички аналізу й синтезу, роботи з різними джерелами інформації; формувати загальнокультурні компетентності.

План

1. Зростання популярності масової літератури на книжковому ринку (форуми видавців, зустрічі з читачами, арт-проекти).
2. Facebook-література: мистецьке освоєння віртуального простору.
3. Синтез літератури та інших сфер масової культури (роман-шоу, реаліті-роман, кулінарні книги, електронна книга тощо).
4. Збірки й антології як засіб оновлення й популяризації сучасного мистецтва слова (збірки «Львів. Кава. Любов», «Львів. Смаколики. Різдво», «Ода до радості», «100 тисяч слів про любов, включаючи вигуки», «Позапростір», серії «Дорожні історії», «Теплі історії», «Це ж елементарно, сер!» та ін.)

Завдання для самостійної роботи

1. Зробіть проблемно-тематичний аналіз однієї з книг серії «Теплі історії» (Гербіш Н. «Теплі історії до кави», «Теплі історії до шоколаду», Белімова Т. «Трояндовий джем» та ін.)

Література

1. 100 тисяч слів про любов, включаючи вигуки / Авт. проекту С. Г. Васильєв, О. А. Коваль ; упор. С. Г. Васильєв. Харків : Фоліо, 2008. 251 с.
2. Біличенко О. Масова література в нових соціокультурних умовах. *Актуальні проблеми слов'янської філології*: Міжвуз зб. наук. ст. Київ : ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф», 2006. С. 460–466.
3. Львів. Кава. Любов / [Н. Гурницька, Г. Вдовиченко, В. Гранецька та ін.]. Харків : «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 272 с.
4. Львів. Смаколики. Різдво / [Д. Корній, А. Рогашко, Н. Нікалео та ін.]. Харків : «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 256 с.
5. Маніяк на замовлення / упор. В. Михайлова. Київ : Електрокнига, 2016. 311 с.
6. Найдюк О. Книжка «100 тисяч слів про любов, включаючи вигуки» – задум театрального критика і журналіста Сергія Васильєва і президента львівського Форуму видавців Олександри Коваль. *Мистецька сторінка* : мережевий журнал. 2018. URL : http://storinka-m.kiev.ua/art_news_486.php.
7. Олексієнко А. Facebook-література, породжена

Революцією Гідності. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки.* Вип. 148. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. С. 260–271.

8. Позапростір : зб. horror-оповідань «Ігри з темрявою». Вип. 5 / ред.-упоряд. А. Гаврильченко, В. Гранецька. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. 92 с.

9. Толокольнікова К. Facebook-література в Україні: чому й навіщо. URL : http://osvita.mediasapiens.ua/web/social/facebookliteraturavukrainichou_y_navischo/.

10. Трофименко Т. 100 тисяч слів про любов на будь-який смак. URL : http://www.mediaport.ua/print/51490.

11. Філоненко С. О. Література плюс кулінарія: формування нового жанру масового письменства. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : філологія : зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2014. Вип. I. С. 152–161.

12. Форум видавців у Львові. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Форум_видавців_у_Львові.

13. Харчук Р. Що знаєш ти про любов?. URL : http://litakcent.com/2008/03/25/roksana-harchuk-shho-znajesh-ty-pro-ljubov/.

14. Цибулько В. Про «Любов після політики» і щось більше. URL : http://www.tsybulko.com.ua/article.php?articleID=7001.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Що свідчить про популярність масової літератури на сучасному етапі?
2. Як розвиток інформаційно-комунікаційних технологій впливає на розвиток масової літератури?
3. Як роль антологій, збірок та інших групових форм творчості у розвитку масової літератури?

Практичне заняття 11
Тема: БУКТРЕЙЛЕР ЯК ФОРМА ПОБУТУВАННЯ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Мета: розглянути особливості буктрейлера як форми просування художніх текстів до масового читача, їх види; розвивати вміння й навички систематизації інформативного

матеріалу та здатність до володіння інформаційно-комунікаційними технологіями в роботі філолога; формувати високі естетичні смаки, загальні компетентності.

План

1. Поняття «буктрейлер». Правила його створення.
2. Класифікація буктрейлерів.
3. Роль буктрейлерів у популяризації масової літератури.

Завдання для самостійної роботи

1. Аналіз буктрейлер до однієї з книг зі списку творів для прочитання.

Література

1. Бабійчук Т. Буктрейлери як ефективний вид самостійної роботи студентів під час дистанційного навчання. *Українська мова і література в школах України.* 2022. № 1. С. 16–20.
2. Бессараб А. Буктрейлер як засіб просування книги. URL : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25039/1/148-310-311.pdf.
3. Бессараб А. О. Буктрейлер як нове явище у сфері соціальних комунікацій. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації.* 2014. № 1–2. С. 159–163.
4. Богосвятська А. І. Буктрейлер як стратегія залучення учнів до читання. *Зарубіжна література в школах України.* 2015. № 2. С. 2–6.
5. Буктрейлер. URL : https://surl.li/booltt
6. Буктрейлери до уроків літератури. URL : https://surl.lu/kplywy
7. Буктрейлер – сучасна форма реклами книги. URL : http://biblio.lib.kherson.ua/buktreyler.htm.
8. Буктрейлер як варіант творчого домашнього завдання. URL : https://osvitanova.com.ua/posts/4603-buktreiler-iak-variant-tvorchoho-domashnoho-zavdannia
9. Бутурлим Т. Літературна відеохвилинка як жанр сучасного відеомистецтва. *Дивослово.* 2018. № 6. С. 8–12.
10. Варданян М. Освітній буктрейлер як інноваційна технологія для початкової школи. *Початкова школа.* 2015. № 10. С. 42–43.
11. Воробель С., Копильник Б. Буктрейлер як новий жанр популяризації книги: методичні поради. *Шкільна бібліотека.* 2012. № 21–22. С. 70–73.

12. Криворотенко О. Як мотивувати учнів до читання художніх творів. *Дивослово.* 2017. № 2. С. 27–30.

13. Пємстрікова О. М. Слайд-презентація – власний інформаційний ресурс шкільної бібліотеки у проведенні масових заходів. *Комп'ютер у школі та сім'ї.* 2012. № 3. С. 23–25.

14. Полішко Н. Є. Буктрейлер як форма промоції та видавнича стратегія. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації.* 2019. № 2. С. 58–63.

15. Поцілух О., Хмельовська О. Буктрейлер по-українськи: додаткова промоція книги чи забавки для видавця? Читомо : [сайт]. Текст., граф. і відеодані. URL : http://www.chytomo.com/news/buktreyler-po-ukrayinsky-dodatkova-promotsiya-knyhy-chy-zabavky-dlya-vydavtsya

16. Сагайдак Н. Буктрейлер як засіб зацікавленості школярів до читання. *Зарубіжна література в школах України.* 2016. № 4. С. 63–64.

17. Софіян В. Химерна книжка про загальнолюдські проблеми: урок за романом Р. Ріґза «Дім дивних дітей». 10 клас. *Всесвітня література в школах України.* 2020. № 6. С. 39–42.

18. Хмельовська О. Буктрейлер по-українськи: додаткова промоція книги чи забавки для видавця? Читомо. 2013. URL : http://www.chytomo.com/news/buktreyler-po-ukrayinsky-dodatkova-promotsiya-knyhy-chy-zabavky-dlya-vydavtsya

САМОСТІЙНА РОБОТА
(завдання)

Короткий опис форми самостійної роботи і змісту навчального матеріалу для здобувачів:

1. Найпопулярніші герої творів масової літератури.
2. Масова література у шкільному курсі літератури.
3. Гендерні аспекти масової літератури.
4. Арт-детектив.
5. Іронічний детектив. Творчість Д. Донцової та В. Івченка.
6. Нуар.
7. Розвиток українського шпигунського роману.
8. Психологічний трилер. Творчість П. Гоукінз.
9. Козацьке фентезі.
10. Чикліт як різновид жіночої прози.
11. Екранізації художніх творів: за і проти.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання (ІНДЗ) передбачає проведення дослідження й оформлення презентації (проєкту, буктрейлера) або статті, або есе:

1. *Аналіз проблематики конференцій, присвячених масовій літературі, за останні 5 років.*
2. *Приклад сучасного бестселера та пояснення секретів його успіху читачами і критиками.*
3. *Результати досліджень смаків покупців провідних книгарень України (книгарня «Є», «Буква»), інтернет-книгарень.*
4. *Ваша рецензія на роман В. Васильченка «Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки» як зразок детективного жанру (розширена).*
5. *Зробіть буктрейлер до однієї з книг А. Кокотюхи або Б. Коломійчука (ретро-детектив).*
6. *Підготуйте доповідь: «Основні тенденції розвитку хоррору в західноєвропейській літературі».*
7. *Підготуйте доповідь: «Готичні елементи у містичному трилері (на прикладі прочитаного конкретного твору)».*
8. *Підготуйте доповідь «Українське фентезі у світовому літературному процесі».*
9. *Зробити буктрейлер до одного з творів Дари Корній.*
10. *Зробити буктрейлер до одного із художніх творів, які належать до українського любовного роману.*
11. *Напрямки розвитку сучасної масової літератури.*
12. *Зробити власний буктрейлер до однієї з книг зі списку творів для прочитання.*
13. *Випишіть ґендерні стереотипи та визначте ступінь їх реалізації / трансформації у прозі Міли Іванцової («Гра у паралельне читання», «Живі книги» та ін.)*
14. *Зробіть таблицю (схему, інфографіку) до питання «Ґендер і жанр».*
15. *Запропонуйте фрагмент вивчення будь-якого зразка масової літератури в старших класах (з обґрунтуванням доцільності його вивчення, термінів, методів і форм роботи над твором).*
16. *Напишіть есе: «Актуальність знайомства зі зразками масової літератури на уроках української і зарубіжної літератури».*

17. *Зробіть цитатну характеристику одного із типових образів американського детективу чи шпигунського роману Великобританії чи США (опис, мовлення, поведінка тощо).*
18. *Схарактеризуйте функціональне призначення образу потерчат у сучасному українському фентезі (на конкретному прикладі).*
19. *Зробіть ідейно-художній аналіз одного зі зразків арт-детективу зі списку для обов'язкового прочитання.*
20. *Зробіть схему (інфографіку, презентацію), де розкриваються особливості одного з арт-детективів зі списку для обов'язкового прочитання як зразку «гібридного» жанру.*
21. *Підготуйте доповідь: «Особливості іронії у романах В. Івченка (або Д. Донцової)».*
22. *Зробіть ідейно-художній аналіз одного зі зразків нуару в західноєвропейській або українській літературі.*
23. *Випишіть відгуки іноземних критиків на творчість С. Кінга, зокрема, його романи жахів (не менше 5-ти).*
24. *Розкрийте тематику і проблематику психологічних трилерів С. Кінга.*
25. *Розкрийте засоби психологізації у романі П. Ґоукінз «Дівчина у потягу» (з конкретними прикладами з тексту).*
26. *Проаналізуйте один із творів Т. Пратчетта із серії про Плаский світ.*
27. *Зробіть таблицю (схему, інфографіку) до питання «Міфологеми роману Дж. К. Роулінг…» (на прикладі будь-якого із творів про Гаррі Поттера).*
28. *Напишіть доповідь: «Вплив творчості Дж. Р. Р. Толкієна (Дж. К. Роулінг) на розвиток української літератури».*
29. *Зробіть інфографіку до питання «Жанр козацького фентезі (на прикладі конкретного твору)».*
30. *Випишіть гендерні стереотипи (можливо, з прикладами їх трансформації) з одного зі зразків «чикліт».*
31. *Спробуйте зробити комікс (5-6 епізодів) за одним із творів зі списку для прочитання.*
32. *Складіть список сучасних телесеріалів, знятих за мотивами художніх творів жанрів масової літератури (із вказівкою літературних першоджерел та їх авторів).*

Вимоги до виконання ІНДЗ

ІНДЗ має вигляд виконаної здобувачем роботи з вибраної ним теми презентації (проєкту, буктрейлера) або статті, або есе.

Ілюстрації, схеми, таблиці, графіки, тексти пісень можуть супроводжувати текст роботи або можуть бути винесені в додатки. У презентації повинно бути близько 25–45 слайдів (формат комп'ютерної програми Microsoft Power Point, Windows Movie Maker).

Вимоги до оформлення проєкту: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал – 1,5, поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 15 мм, абзац – 1,25 см, вирівнювання по ширині.

Список використаних джерел мовою оригіналу подається в алфавітному порядку.

Посилання на літературу в тексті подаються за таким зразком: [8, с. 23], де 8 – номер джерела за списком, а 23 – сторінка чи [10, с. 152–154], де 10 – номер джерела за списком, а 152–154 – сторінки.

Нумерація сторінок проставляється у правому верхньому кутку сторінки. На титульній сторінці номер не ставиться.

Орієнтовна структура ІНДЗ: титульна сторінка, зміст роботи із зазначенням сторінок, вступ, виклад основного матеріалу (можливе структурування у вигляді розділів та підрозділів), висновки, список використаних джерел, додатки. Те саме вказується в електронній презентації.

Про результати ІНДЗ здобувач доповідає на практичному занятті або представляє їх у вигляді тематичної презентації. Робота здається викладачеві на перевірку в електронному вигляді. Позитивно оцінюється наявність додатків.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Масова культура як феномен. Роль і значення масової культури.
2. Ознаки масової культури в різних видах мистецтв. Комерціалізація культури.
3. Масова культура і кітч.
4. Український літературний кітч за версією Т. Гундорової.
5. Масова література як явище культури.
6. Співвідношення літератури масової та елітарної.
7. Основні риси масової літератури.
8. Історія зародження і розвитку масової літератури.
9. Найпопулярніші персонажі творів масової літератури.
10. Сучасний стан розвитку масової літератури в Україні.
11. Зв’язок постмодернізму і масової літератури.
12. Питання авторства у сучасній популярній літературі.
13. Масова література як паралітература.
14. Серійність масового мистецтва і проблема оригінальності твору.
15. Сучасний стан досліджень масової літератури.
16. Бестселер та критерії вимірювання популярності літератури.
17. Масова література в шкільному курсі літератури.
18. Сучасний стан досліджень масової літератури.
19. Масова література в шкільному курсі літератури.
20. Ґендерні аспекти масової літератури. Поняття «жіноче / чоловіче письмо».
22. Взаємодія ґендеру і жанру (за С. Філоненко).
23. Жанрова система масової літератури.
24. Рейтингування як спосіб визначення найпопулярніших жанрів масової літератури.
25. Гібридізація жанрів як провідна однака сучасного мистецтва слова.
26. Система жанрів масової літератури в Україні та їх найвідоміші представники.
27. Жанрові ознаки детективу. Історія формування жанру.
28. Особливості розвитку сучасного українського детективу.
29. Інтелектуальний детектив – класичний вид жанру. Творчий метод А. Крісті.
30. Інтертекстуальний код у детективах Д. Брауна.
31. Творчість В. Васильченка.

32. Співвіднесення вимислу та історичної достовірності у жанрі ретро-детективу.
33. Ретро-детективи Б. Акуніна: на межі елітарної і масової свідомості.
34. Українська версія жанру ретро-детективу (А. Кокотюха, Б. Коломійчук та ін.).
35. «Жіночий» детектив (Є. Кононенко, І. Роздобудько та ін.).
36. Різновид арт-детективу (А. Перес-Реверте «Фламандська дошка», Д. Брайн «Інферно», В. Лис «Графиня», Й. Пірс та ін.).
37. Жанрові характеристики іронічного детективу (Д. Донцова, В. Івченко та ін.)
38. Поняття «нуар» в літературі.
39. Розвиток нуару в літературі Європи та США (Р. Макдоналд, Р. Чендлер та ін.).
40. Вітчизняна версія нуару (О. Волков, А. Кокотюха та ін.).
41. Зародження і ґенеза шпигунського роману.
42. Тематико-проблематичні вектори американського шпигунського роману.
43. Особливості розвитку британського шпигунського роману (Я. Флемінг, Дж. Ле Карре та ін.)
44. Історія розвитку жанру шпигунського роману в Україні (І. Дольд- Михайлик, Р. Самбук).
45. Жанрові характеристики хоррору.
46. Г. Ф. Лавкрафт як зачинатель хоррору: особливості творчого методу.
47. Творчість С. Кінга.
48. Стан розвитку хоррору в українській літературі.
49. Жанрові особливості трилеру.
50. Роман Дари Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими» як зразок містичного трилера.
51. «Дівчина у потягу» П. Гоукінз як зразок психологічного трилера.
52. Явище мешап-літератури та його характеристики.
53. Рецепція романів Дж. Остін у сучасній масовій літературі.
54. Особливості західноєвропейського фентезі (Дж.Р. Толкієн, Дж.К. Роулінг, Т. Пратчетт та ін.)
55. Основні характеристики слов'янського фентезі та його різновиди (М. Семенова, Симона Вілар, В. Арєнєв, Дара Корній та ін.).
56. Розмаїття «жіночої» прози в масовій літературі (жіночий любовний роман, чикліт тощо).

57. Основні представники любовного роману в західноєвропейській та американській літературах.
58. Часопросторові характеристики жанру жіночого любовного роману.
59. Творча діяльність представниць львівського жіночого літературного клубу (О. Деркачова, Н. Гурницька, Г. Вдовиченко, Ніка Нікалео та ін.)
60. Чикліт як різновид жіночої прози (Г. Філдінг, К. Бушнелл, Маша Царьова, С. Пиркало, Н. Сняданко та ін.)
61. Non-fiction у системі масової літератури.
62. Українська масова non-fiction.
63. Сучасні тенденції розвитку масової літератури.
64. Збірки й антології як засіб оновлення й популяризації сучасного мистецтва слова.
65. Актуальність інтертекстуального підходу до прочитання масової літератури.
66. Особливості трансформації сюжетів і образів сучасної масової літератури у різних видах мистецтв.
67. Комікси як жанр і форма художнього тексту.
68. Буктрейлер як форма побутування масової літератури.
69. Екранізації художніх творів, їх переваги та недоліки.

Рекомендована література:

Основна:

1. Бежнар Г. П. Теорія масової культури: курс лекцій : навч. посіб. [електронне видання]. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020. 49 с.
2. Сучасна масова література як феномен культури : навч. посібник / Укл. А. В. Землянська, Т. М. Шарова. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2021. 100 с.
3. Умрихіна О. С. Масова та елітарна культура : термінологічний словник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-тет імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2020. 125 с.

Допоміжна:

1. Бернадська Н. Масова література і сучасний роман. *Вища школа.* 2020. № 10. С. 59–67.
2. Бернадська Н. Роман як жанр: сучасне трактування. *Дивослово.* 2014. № 7–8. С. 68–74.
3. Бойко В. А. Крок до медіаграмотності через медіаконтенти на художні твори зарубіжної літератури. *Управління школою.* 2020. № 13-15. С. 30–34.

4. Бойчук А. Трансмедіальні модифікації літературного тексту : фанфік, комікс, мультиплікація, комп'ютерна гра. *Всесвітня література в школах України.* 2016. № 6. С. 40–46.
5. Гладишев В. Засади технологізованого застосування культурологічного контексту під час вивчення творів «масової літератури» у шкільному курсі зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в школах України.* 2018. № 7–8. С. 92–93.
6. Головченко Н. Роман Люко Дашвар «БИТІ Є» (2012) як український варіант масової літератури. *Українська література в загальноосвітній школі.* 2013. № 7–8. С. 56–60.
7. Даниленко Є. Зарубіжний досвід використання дидактичних коміксів : [Освіта США та Японії]. *Біологія і хімія в школі.* 2011. № 6. С. 29–32.
8. Єльчик О. Екранізація театральних вистав 1970-1980-х років: передумови, тенденції становлення та розвитку. *Народна творчість та етнологія.* 2022. № 4. С. 82–88.
9. Ємець О. Стилістичні особливості творів жанру Flash fiction : [сучасна американська проза]. *Всесвіт.* 2016. № 3–4. С. 199–201.
10. Задорожня В. Фотографія, кіно, телебачення як медіапродукція. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід.* 2013. № 6. С. 64–66.
11. Зборовська Н. Українська література в умовах масової культури. *Дивослово.* 2008. № 4. С. 47–50.
12. Кирильчук О. Територія уявного: репрезентація історичного минулого в польській та українській белетристиці кінця XIX століття. *Слово і час.* 2013. № 10. С. 14–22.
13. Копилова С. В. До питання про вплив масової культури на екзистенціальне поле людини. *Грані.* 2007. № 4. С. 78–81.
14. Копильчак Х. С. Гендерні стереотипи в сучасному українському мальописі. *Поліграфія і видавнича справа.* 2022. № 2. С. 143–150.
15. Коткова М. Медіа-культура як феномен українського суспільства в умовах глобалізації. *Українознавство.* 2012. № 2. С. 128–130.
16. Кузьоменська Л. Мовна дійсність епохи масової культури. *Вища освіта України.* 2019. № 2. С. 77–82.
17. Куца О. О., Листвак Г. Б. Потенціал українського горору: стан ринку та стратегії видавничої комунікації. *Поліграфія і видавнича справа.* 2022. № 2. С. 130–142.

18. Лебідь А. Є. Методичні рекомендації до навчальної дисципліни «масова та елітарна культура». Суми: Видавництво СумДУ, 2017. 24 с.
19. Лис В. «Відчув себе письменником, коли написав перший роман» / розм. С. Козак. *Літературна Україна.* 2014. № 1–2. С. 14–15.
20. Лис В. Діва млинища : розділи з роману. *Дзвін.* 2016. № 7. С. 62–109.
21. Лис В. Заручник Максим Рильський : мартиролог шістдесятих. *Київ.* 2017. № 9–10. С. 159–166.
22. Лис В. Соло для Соломії : фрагменти з роману. Київ. 2013. № 11–12. С. 27–86.
23. Лопушан Т. В. Специфіка трансформації міфу про Коліївщину в українській белетристиці 20–30-х років ХХ століття. *Міжконфесійна палітра Уманщини XVIII–XX століття :* (зб. наук. праць) / [ред. кол.: Карасевич А. О., Кузнець Т. В., Скус О. В.]; Уманський ДПУ ім. П. Тичини, Науково-дослідна лабораторія «Історичне краєзнавство Уманщини». Умань : Сочінський : [Візаві], 2008. С. 135–145.
24. Лях Т. Комікси : у профілактичних програмах. *Соціальний педагог.* 2014. № 1. С. 4–11.
25. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги. Київ: Ніка-Центр, 2001. 464 с. Михайлюк Ю. Специфіка вивчення масової літератури у школі. *Дивослово.* 2019. № 2. С. 52–54.
26. Онищенко О. Медіаграмотність і література [Текст] : урок кіночитання, 7 клас. *Всесвітня література в сучасній школі.* 2019. № 1. С. 11–14.
27. Підопригора С. Українська експериментальна проза ХХ – початку ХХІ століть: художні координати. *Дивослово.* 2019. № 12. С. 26–32.
28. Поліщук Я. Література: високе чи масове мистецтво? *Українська література в загальноосвітній школі.* 2007. № 9. С. 12–15.
29. Сатирик, поет, белетрист – Осип Маковей (1867 – 1925). *Педагогічна думка.* 2007. № 3. С. 33–39.
30. Свербілова Т. П’єси Олександра Корнійчука 30-х рр. з погляду масової культури («Загибель ескадри», «Платон Кречет» та «В степах України». *Слово і час.* 2007. № 12. С. 34–48.

31. Стерденко С., Голубєва О. У пошуках форм розвитку медіа-культури молоді. *Соціальний педагог.* 2009. № 10. С. 34–56.
32. Таранова А. «Велике нечитоме» і академічний канон: проникнення масової літератури до парадигми літературознавства. *Слово і час.* 2008. № 11. С. 50–56.
33. Терещенко О., Коляда Ю. Як Михайло Грушевський був колись белетристом: до 150-річчя від дня народження. *Історія в рідній школі.* 2016. № 11. С. 24–31.
34. Чайка Л. Екранізація творів Івана Франка : [позакласний захід]. *Українська мова і література в школі.* 2021. № 5. С. 39–45.
35. Череповська Н. Роль медіа-культури у формуванні молодіжних субкультур в Україні. *Соціальний педагог.* 2008. № 11. С. 51–56.
36. Фідик І. Белетрист сонячного серця: Мирославові Дочинцю – 60. *Дзвін.* 2019. № 10. С. 178–180.
37. Філоненко С. Масова література в школі: заборонений плід чи простір нових можливостей? *Дивослово.* 2020. № 10. С. 35–42.
38. Ціпов'яз Л. Шариков як дзеркало нової епохи. Конфлікт натовпу, масової свідомості та інтелекту, культури : за повістю М. Булгакова «Собаче серце»; урок зарубіжної літератури, 9 клас. *Всесвітня література в сучасній школі.* 2020. № 6. С. 20–28.
39. Яворська Т. М., Щусь Н. В. Формування медіа- та інформаційної культури: зарубіжний досвід публічних бібліотек. *Біблікотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2019. № 4. С. 38–46.
40. Яновський М. Фільми жахів: підхід до аналізу психологічного впливу. *Соціальна психологія.* 2011. № 6. С. 132–139.

Інформаційні ресурси

1. Історія української літератури XX століття. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/379042.pdf
2. Бібліотека УДПУ імені Павла Тичини. URL: https://library.udpu.edu.ua/
3. УкрЛіб – Ukrainian Library (українська бібліотека). URL: https://www.ukrlib.com.ua/

4. Diasporiana. Електронна бібліотека. Проект зі збереження інтелектуальної спадщини української еміграції та розсіяння. URL: http://diasporiana.org.ua/category/ukrainica/
5. Енциклопедія українознавства. Загальна частина (ЕУ-І). – Мюнхен, Нью-Йорк, 1949-52. – 1230 с. URL: http://litopys.org.ua/encycl/eu.htm
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/node/420

Сайти з неформальної освіти:

1. https://prometheus.org.ua/ – Prometheus.
2. https://www.ed-era.com/courses/ – EdEra (Education Era).
3. https://ruh.com.ua/ – РУХ: освіта.
4. https://vseosvita.ua/ – Всеосвіта.
5. https://www.coursera.org/ – Coursera.
6. https://osvita.diia.gov.ua/ – Дія. Цифрова Освіта.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ПРОЧИТАННЯ

Інтелектуальний детектив

Крісті А. «Десять негренят» або інший твір («Тріснуло дзеркало», «Немезида», «Оголошено вбивство», «Тіло в бібліотеці» та ін.)

Браун Д. «Янголи й демони» або «Код да Вінчі»

Васильченко В. «Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки»

Жіночий детектив

Роздобудько І. Ескорт у смерть або

Кононенко Є. Імітація

Ретро-детектив

Акунін Б. «Турецький гамбіт»

Кокотюха А. «Автомобіль із пекарської» або інший твір цього жанрового різновиду («Таємне джерело», «Адвокат із Личаківської», «Привид із Валової») або

Коломійчук Б. «Візит доктора Фройда» або інший («В'язниця душ», «Небо над Віднем»)

Арт-детектив

Перес-Реверте А. «Фламандська дошка» або

Браун Д. «Інферно» або

Пірс Й. Будь-який твір з циклу про Джонатана Аргайла («Загибель та Відродження», «Загадка Рафаеля», «Портрет» та ін.)

Лис В. «Графиня»

Шпигунський роман

Флемінг Я. Будь-який твір із серії про Джеймса Бонда («З прицілом на вбивство», «Казино руаяль», «Голдфінгер» та ін.) або

Карре Дж ле. «Шпигун, що повернувся з холоду» або інший («Секретний пілігрим», «Шпигун, вийди геть!» та ін.)

Дольд-Михайлик Ю. «І один у полі воїн»

Хоррор

Лавкрафт Г. Ф. Оповідання

Кінг С. «Воно» або «Кладовище домашніх тварин»

Нуар

Макдоналд Р. «Шукайте жінку» або інший твір із серії про Лу Арчера («Золотава блондинка», «Погана звичка», «Самогубство» та ін.) або

Чендлер Р. «Глибокий сон» або інший твір із серії про Філіппа Марлоу («Небезпека – моя професія», «Свідок», «Жінка в озері» та ін.

Волков О. «Амністія для хакера» або

Кокотюха А. «Чужі скелети» (або «Живий звук», «Аномальна зона»)

Трилер

Гоукінз П. «Дівчина у потягу»

Корній Дара, Владмирова Тала «Зозулята зими»

Любовний роман

Твір на вибір однієї з письменниць:

Макнот Дж. «Королівство мрій» (або інший)

Смолл Б. «Рабиня пристрасті» (або інший)

Стіл Д. «Зоя» (або інший)

Браун С. «Дорожчий за всі скарби» (або інший)

Твір на вибір однієї з письменниць:

Вдовиченко Г. «Купальниця»

Гурницька Н. «Мелодія кави у тональності кардамону»

Деркачова О. «Крамниця щастя» або «Коли прокинешся»

Чикліт

Філдінг Г. «Щоденник Бріджит Джонс» або

Бушнелл К. «Секс і місто» або

Царьова Маша. «Московский beSmiарій. Болтовня брюнетки»

Пиркало С. «Не думай про червоне» або

Сняданко Н. «Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки»

Фентезі

Толкієн Дж.Р. «Володар перснів» або «Хоббіт» або

Роулінг Дж.К. Твори про Гаррі Поттера (на вибір)

Семенова М. «Вовкодав» або інший твір із серії про нього («Знамення шляху», «Право на поєдинок» та ін.) або

Вілар Сімона. «Відьма» або інший твір із серії про відьму («Відьма і князь», «Відьма княгині» та ін.)

Корній Дара. «Гонихмарник» або будь-який твір із серії «Зворотній бік» («Зворотній бік світла», «Зворотній бік темряви», «Зворотній бік світів») або

Корній Дара, Владмирова Тала. «Крила кольору хмар»

Мешап література

Грем-Сміт С. «Гордість і упередження і зомбі»

Non-fiction

Пиркало С. «Кухня егоїста» або

Лузіна Л., Кучерова В. «Секс і місто Київ» або

Макаров Ю. «Секс і місто Київ. Чоловічий погляд» або

Клименко Люба. «У світі твар... пардон!... мужчин»

Додаток Б

ГЛОСАРІЙ

Бестсе́лер (з англ. bestseller – той, що добре продається) – популярна книжка, яка потрапила до списку тих, які найбільше продаються. Термін «бестселер» не визначає літературної якості твору, він лише говорить про його велику популярність, як, наприклад, термін «блокбастер» про фільми чи термін «хіт» про музичні твори.

Детектив (англ. detective, от лат. detego – розкриваю, викриваю) – переважно літературний і кінематографічний жанр, твори якого описують процес дослідження загадкової події з метою з'ясування його обставин і розкриття загадки. Зазвичай як така подія виступає злочин, і детектив описує його розслідування й визначення винних, у такому випадку конфлікт будується на зіткненні справедливості із беззаконням, що завершується перемогою справедливості.

Види детективів: кримінальний (поліцейський) детектив (ознаки: стрімкий сюжет, гострота подій, досить велика кількість персонажів, декілька ліній розслідування), гумористичний (іронічний) детектив (у сюжеті органічно поєднане трагічне з комічним), жіночий детектив (розслідування веде детектив-аматор, і це жінка).

Елітарна література – один із двох потоків сучасного літературного процесу (іншим є масова література). Елітарні твори вирізняються інтелектуальною та естетичною ускладненістю, наявністю багатого підтексту та зашифрованої образності. Часто суттєву роль у них відіграють літературний і культурний контексти. Такі твори потребують активного, освіченого і розвиненого читача, який би у процесі знайомства з текстом залучався до «співавторства».

Кітч, або Кіч – термін для позначення низькоякісної речі масової культури, сучасного псевдомистецтва, творів, яким бракує смаку.

Комікс (від англ. comic – комедійний, комічний, смішний; рідше вживається термін англ. sequential art – дослівно «послідовне мистецтво», яке використовує прийом «далі буде») – послідовність малюнків, зазвичай із короткими текстами, які створюють певну зв'язну розповідь.

Любовний роман, або історія кохання – жанр кінематографу й літератури. Твори в цьому жанрі описують історію любовних стосунків, акцентуючи увагу на почуттях і переживаннях героїв. Часто предметом опису є красиве й глибоке кохання, яке не розуміють оточуючі й/або якій перешкоджають складні обставини. Цільовою аудиторією зазвичай уважаються жінки, у зв'язку із чим за літературними творами, написаними цілком у жанрі любовної історії, закріпилася назва «жіночий (або «дамський») роман».

Ма́сова культура (популярна культура, або поп-культура) – культура, яка популярна серед широких верств населення в певному суспільстві, переважно комерційно успішна, та елементи якої знаходяться повсюди: в кулінарії, одязі, споживанні, засобах масової інформації, у розвагах (наприклад, у спорті й літературі) – контрастуючи з «високою культурою», елітарною.

Масова література (або тривіальна) – один з двох потоків сучасного літературного процесу (іншим є елітарна література). Масова література – розважальна й дидактична белетристика, яка друкується великими накладами і є складовою «індустрії культури».

Використовуючи стереотипи масової свідомості й популістську стратегію завоювання публіки, а також примітизування художніх відкриттів «високої» літератури, такі твори передбачають спрощене, комфортне читання. Їх типові ознаки – пригодницький або звульгаризований романтичний сюжет, який має зовнішню напружену динаміку і часто щасливий фінал – «хепі-енд».

До масової літератури належать бульварні, лубкові, любовні, детективні, кримінальні романи (бойовики), жанри коміксу, трилеру, фантастичні романи, фентезі.

Метамодерні́зм (з грецької: μετά – згодом, після + англ: modern – сучасний) – це комплекс здобутків філософії, естетики та культури, що утворився як реакція на постмодернізм, та перебуває в невизначеності між протиставленими аспектами модернізму та постмодернізму. Ще один подібний термін – постпостмодернізм.

Нон-фікшн, документальна проза, документальна література (англ. Non-fiction – «не вигадка») – особливий літературний жанр, для якого характерна побудова сюжетної лінії виключно на реальних подіях, з рідкими вкрапленнями художнього вимислу.

Нуар (фр. noir – «чорний» роман) – субжанр американської масової літератури 1920-х – 1960-х років, різновид «крутого» (або «круто зваренного» (англ. hard-boiled fiction) кримінального роману. В основу жанру покладено напружений сюжет та грубувата манера оповіді. Героєм роману-нуару є, як правило, жертва, підозрюваний або злочинець, тобто особа, безпосередньо втягнута у злочин, а не та, що його розплутує ззовні.

Постмодерні́зм – світоглядно-мистецький напрям, що в останні десятиліття XX ст. приходить на зміну модернізмові. Цей напрям – продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем – світоглядно-філософських, економічних, політичних.

Серіа́л – поширене та популярне явище сучасного мистецтва, який використовується (трапляється) переважно в літературі, кіно, телебаченні та анімації: спосіб організації та побудови художніх творів, який полягає в тому, що твір складається з багатьох окремих частин, зазвичай відносно невеликого розміру. Як правило, твори серіалу об’єднані спільними персонажами. Часто спільним є антураж подій чи лінійний сюжет, але усе ж таки абсолютна більшість серіалів тримається саме на персонажах.

Тру́лер (англ. thrill – «викликати гострі емоційні відчуття») – особливий жанр кіно та літератури, в яких специфічні засоби повинні викликати у глядачів або читачів

тривожне очікування, тривогу, страх.

Різновиди трилеру: медичний, історичний, юридичний, пригодницький, політичний, шпигунський, романтичний, психологічний, техно-трилер, трилер-катастрофа та ін.

Фентезі (англ. fantasy – фантазія) – жанр літератури, що з'явився в Англії у середині XX ст., який примикає до фантастики, але в більш вільній, «казковій» манері використовує мотиви далеких переміщень у просторі й часі, інопланетних світів, штучних організмів, міфологію древніх цивілізацій.

Різновиди фентезі: янг-едалт фентезі, бойове фентезі, магічний детектив, міфологічне фентезі, міське фентезі, горор (жахи), темне (дарк) фентезі, гумористичне фентезі, потраплянці, псевдоісторичне фентезі, альтернативна історія, історичне фентезі, пригодницьке фентезі, еротичне фентезі, романтичне фентезі, любовне фентезі, героїчне фентезі, низьке фентезі, високе фентезі, епічне фентезі, класичне фентезі, технофентезі (поєднання технологій із магією).

Хóррор, або література жахів (англ. horror literature, horror fiction; часто просто «жахи», иноді «містика» або позичене з англ. «хоррор») – жанр літератури, мета якого – викликати в читача почуття страху. Часто, але не завжди, в літературі жахів йдеться про надприроднє у буквальному значенні слова; є обмежений набір тематизованих персонажів, запозичених, як правило, із низової міфології різних народів: вампіри, зомбі, перевертні, примари, демони й ін.

Чік-літ, чікліт (англ. Chick lit) – жанр жіночої масової літератури. Твори авторів-жінок для, як правило, неодружених жінок двадцяти- / тридцятилітнього віку, які працюють, мешкають у великих містах і переймаються проблемами одруження, еротики, спілкування та споживання.

Шпигунський роман – оповідь про діяльність розвідників, шпигунів і диверсантів як у воєнний, так і в мирний час на «невидимому фронті».

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет філології та журналістики
Кафедра української літератури, українознавства та методик їх навчання

Валентина ГОНЧАРУК

МАСОВА ЛІТЕРАТУРА В УКРАЇНІ:

методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи